

Септеуліктер — белгілі бір септікте тұрған сөзбен ғана тіркесіп қолданылады. Сөздерді сабақтастыра (бағындыра) байланыстырады. Септеуліктер мезгіл, мақсат және себеп-салдар мағыналарын айқындап, сөзден кейін қолданылады. Зат есім, сын есім, сан есім, есімдік, кейбір етістік түрлерімен тіркесе алады.

Послелоги применяются только со словом, находящимся в определенном падеже. Связывают слова подчинительной связью. Послелогии выражают временные, целевые, причинные значения слов и находятся после слова. Могут сочетаться с именами существительным, прилагательным, числительным, местоимением и некоторыми формами глагола.

Сочетание послелогов с падежами:

Атау септікті меңгеретін септеуліктер	<ul style="list-style-type: none"> ▪ үшін ▪ сайын ▪ сияқты ▪ туралы ▪ арқылы ▪ бойы, бойымен ▪ шамалы, шақты, қаралы
Барыс септікті меңгеретін септеуліктер	<ul style="list-style-type: none"> ▪ дейін (шейін) ▪ қарай, таман ▪ салым, тарта, жуық, таяу
Шығыс септікті меңгеретін септеуліктер	<ul style="list-style-type: none"> ▪ гөрі ▪ бері ▪ кейін ▪ соң ▪ бұрын ▪ бетер
Көмектес септікті меңгеретін септеуліктер	<ul style="list-style-type: none"> ▪ қатар ▪ бірге ▪ қоса

Септеуліктер деп объекті мен объектінің не предикаттың арасындағы түрлі грамматикалық қатынастарды білдіру үшін қолданылып, белгілі бір септік жалғауын меңгеріп тұратын көмекші сөздерді айтамыз.

Атау септікті меңгеретін септеуліктер.

а) **үшін** сеп теулігі негізінде атау септік формасындағы зат есімдермен, есімдіктермен, **-с (-ыс, -іс), -у** формалы қимыл атауларымен, **-мақ (-мек), -ған (-қан, -ген, -кен)** формалы есімшелермен тіркесіп жұмсалады да, оларға көбінесе себеп, мақсат, арнау мағыналарын жамайды. Ал **үшін** септеулігі

негізінде **-у, -мақ (-мек, -бақ, -бек, -пақ, -пек)** формалы сөздерге және **-мас (-мес, -бас, -бес...)** формалы болымсыз есімшелерге тіркескенде максаттық мағына береді.

ә) **сайын** септеулігі зат есімдермен, өте-мөте мезгіл атауларымен және **-ған (-қан, -кен, -ген)** формалы есімшелермен тіркескенде, ол сөздерге даралау, саралау мағынасын үстейді немесе белгілі бір іс-әрекеттің дүркін- дүркін қайталанып отыруын я үдей түсуін білдіретіндей қосымша мағына жамайды.

б) **сияқты** септеулігі сөйлемде зат есіммен, есімдікпен, қимыл атауларымен, тұйық етістікпен және **-ған (-қан, -ген, -кен), -тын (-тін)** формалы есімшелермен тіркесіп қолданылады да, негізінде ұқсату мағынасын білдіреді.

в) **туралы** септеулігі көбінесе зат есіммен, есімдік және қимыл атауымен тіркесте белгілі бір хабар, ой - пікір, зат я іс-әрекет жөнінде айтылатынын аңғартады.

г) **арқылы** септеулігі зат есіммен, есімдікпен жән« қимыл атауымен (тұйық етістіктермен) тіркесіп, оларға «көмегімен», «жәрдемімен» деген сияқты қосымша мағына үстеп, бүтіндей тіркес белгілі бір баспалдақтық, сатылық ұғымдарды білдіреді.

ғ) **Бойы, бойымен** септеуліктері көбінесе мезгіл мәнді зат есімдермен, есімдіктермен және **-ған (-қан, -кен, -ген)** формалы есімшелермен тіркесіп қолданылады да, белгілі бір мерзімнің бас-аяғын камтитындай мағынаны аңғартады.

д) **Шамалы, шақты, қаралы** септеуліктері негізінде сан есімдермен тіркесіп қолданылады да, санның негізгі ұғымына жуық, тарта деген сияқты мөлшерлік мағына үстейді.

е) **Ғұрлы (ғұрлым)** септеулігі атау формадағы зат есімдермен, есімдіктермен, **-ған** формалы есімшелермен және субстантивтенген өзге де сөздермен тіркеседі де, оларды басқа бір сөзбен шендестіреді.

Барыс септікгі меңгеретін септеуліктер

а) **шейін (дейін)** септеулігі зат есімге, көбінесе мезгілдік ұғымдардың атауларына, сан есімге, есімдікке және **-қан (-ған, -кен, -ген)** формалы есімшелерге тіркесіп, мезгілдің, я мекеннің белгілі бір аралық шегін (қатынасын) білдіреді.

ә) **Қарай, таман** септеуліктері барыс септіктегі зат есімге, соның ішінде мезгіл атауларына, көмекші есімдерге, есімдіктерге және үстеу

сөздерге тіркесіп, белгілі бір мекендік бет алыс пен бағытты және мезгілдік орайды білдіреді.

б) Өз ара мағыналас **салым, тарта, жуық, таяу** сияқты септеулік шылаулар да өздері тіркескен негізгі (атаушы) сөздердің барыс септік формасында тұруын қажет етеді.

Шығыс септікті меңгеретін септеуліктер

а) **гөрі** септеулігі зат есіммен, есімдікпен, кейде **-қан (-ған) -кен (-ген)** формалы есімшелермен тіркесе қолданылып, **бір** затты я құбылысты екінші бір затқа салыстырып, таңдау, талғау үшін жұмсалады.

ә) **Бері** септеулігі негізінде мезгілдік шектің басталуына, кейде тұтас камтылуына байланысты ұғымды білдіреді де, көбінесе мезгіл атауларына, есімдіктерге және **-қан (-ған, -кен, -ген)** формалы есімшелерге тіркесіп, уақыттың я мерзімнің, басталу шегін аңғартады.

б) **Кейін** септеулігі зат есімге, мезгіл атауларына, есімдіктерге, кимыл атауына **-ған (-қан...)** формалы есімшелерге тіркесіп, белгілі бір фактінің соңынан болатын мекендік я мезгілдік ұғымды білдіру үшін қызмет етеді және **соң, артынан** сөздерімен мағыналас болып келеді.)

в) **Соң** септеулігі қолданылу ыңғайына қарай, бірде мезгілдік қатынасты білдірсе, бірде себептік мағынада қолданылады.

г) **Бұрын** септеулігі белгілі бір амалдың я уақиғаның алдын ала болуын білдіру үшін қолданылады.

г) **Бетер** септеулігі белгілі бір іс-әрекеттің бұрын істелген іс-әрекеттен анағұрлым күшті болатынын білдіру үшін жұмсалады.

Көмектес септікті меңгеретін септеуліктер.

Көмектес септікті меңгеретін септеуліктер — **қатар, бірге** шылаулары. Бұлар мағыналас септеуліктер. Олар белгілі бір іс-әрекеттің басқа бір-әрекетпен қабаттаса, жарыса жасалуын аңғартып, **қоса** деген сөзбен мәндес форма тудырады.

Аудармашының мақсаты – түпнұсқа мәтіндегі мағынаны дәл беру болғандықтан бір тілден екінші тілге аударма жасағанда грамматикалық мағына да бірқатар өзгеріске ұшырайтыны белгілі.

Қазақ тілінде қандай шылаулар жалғанса да, барлығы да түбірден кейін (постпозициялық) келеді. Ал, орыс тілінде сөз соңындағы шылаулардан гөрі, сөз алды предлогтар жиі қолданылады.

По - бойынша/ жөніндегі	
Агентство Республики Казахстан по делам государственной службы	<i>Қазақстан Республикасының Мемлекеттік қызмет істері жөніндегі агенттігі</i>
Агентство Республики Казахстан по управлению земельными ресурсами	<i>Қазақстан Республикасы Жер ресурстарын басқару жөніндегі агенттігі</i>
по состоянию на начало текущего года	ағымдағы жылдың басындағы жағдай бойынша
по результатам проверки	тексеріс нәтижесі бойынша
По данным Агентства по статистике Республики Казахстан	Қазақстан Республикасы Статистика агенттігінің мәліметтері бойынша
по предложению ...	ұсынысы бойынша

в соответствии/согласно – сәйкес/сай	
в соответствии с международным стандартом	<i>халықаралық стандартқа сәйкес</i>
в соответствии с пунктом 1 статьи 22 Закона РК «О государственных закупках»	<i>«Мемлекеттік сатып алулар туралы» ҚР Заңының 22-бабы 1-тармағына сәйкес</i>

на годы - жылдарға арналған	
Карта индустриализации Казахстана на 2010 – 2014 годы;	<i>Қазақстанды индустрияландырудың 2010 – 2014 жылдарға арналған картасы</i>